Jamiyat rivojlanib borgan sari uning axloqiy tizimi ham o‘zgarishlarga ehtiyoj sezib boradi. Shu ma’noda har bir shaxs jamiyat ehtiyojlariga ko‘ra, axloqiy jihatdan shakllanib, sayqallanib borsa, u ijtimoiylashadi. Jamiyatning barqaror taraqqiyot bosqichida tashqi kuchlar ta’sirining ortib borishi kishilarning, ayniqsa, yoshlarning ongi, ruhiyati va kayfiyatini milliy iftixorga moslashtirish ularning axloqiy madanityati darajasini yuksaltirish orqali har tomonlama kamolotga yetkazish zaruratini vujudga keltiradi. Ushbu zaruratni faqatgina yangicha yondashuvlar asosidagina amalga oshirish mumkinligi bilan xarakterlanadi.

Xulosa (conclusion). Bugungu kunda jamiyatda oddiy fuqaro nazdida, nafaqat o‘z kasbini e’zozlovchi shaxs, balki haqiqiy huquq posboni, adolat timsoli sifatida gavdalanadigan ichki ishlar organlari xodimlari yuksak axloqiy madaniyatga ega bo‘lishi, ularning o‘z umrini millati va Vataniga hamda inson manfaatlariga bag‘ishlagan yuksak axloq egasi sifatida o‘zi yashayotgan jamiyat uchun namuna bo‘lib, o‘sha jamiyatning yanada taraqqiy topishiga xizmat qiladi desak, xato bo‘lmaydi. Agarda jamiyatda buning aksi bo‘lsa, ya’ni, qonun himoyachisi bo‘laturib, o‘zi qonunni buzsa, shaxsiy manfaati yo‘lida oqni qora, qorani oq deb tursa, bungday xodim axloqsizlik qilgan bo‘ladi. Natijada oddiy fuqarolar nazdida, birgina axloqsiz kishi uchun butun jamiyatning adolatsiz ekanligi to‘g‘risida noto‘g‘ri tasavvur uyg‘onib, bu tasavvurning muntazam kuchayib borishi oxir-oqibat o‘sha jamiyatni tanazzulga olib keladi. Eng asosiysi, insoniyat tarixida axloqsizlikning yuqori cho‘qqisi bir millat yoki mamlakat uchun zarar yetkazib (totalitar tuzum hukmdorlari xatti-harakatlari misolida), umumbashariy miqyosdagi fojialarga olib kelganligi o‘sh davrni o‘rganuvchi deyarli barcha tadqiqotlarda asoslangan faktlar bilan yoritilganligi ham ayni haqiqatdir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

(1). L.Muhammadjanova, Abdulla Sher, G.Shadimetova. Axloq falsafasi. Darslik, Toshkent, 2023, 208-bet.

(2). A.Avloniy. Turkiy guliston yoxud axloq. T., 1992, 11–71-betlar.

(3). Oltinbek Olim. Jadid adabiyoti namoyandalari. Abdulla Avloniy. “Zabarjad media”, 2022, 432-bet.

(4). Гегель. Феноменология духа (Вступ. статья и комментарий Ю.Р.Селиванова). М., Академический проект, 2008, с. 767 (Философские технологии: философия).ISBN 978-5-8291-1050-5.

(5). В.Семёнов. О перспективах человека в XXI столетии. “Вопросы философии”, Москва, 2005, №9, с. 27.

(6). O.G‘aybullayev. Shaxs ma’naviy kamoloni va estetik madaniyat. T., 2008, 107–120-betlar.

Madraximov Atabek Abduraximovich (Urganch davlat Pedagogika instituti o‘qituvchisi; e-mail:atabek@bk.ru)

YOSHLARNING IJTIMOIY MAS’ULIYATINI OSHIRISHDA FUQAROLIK JAMIYATI INSTITUTLARINING ROLI

Annotatsiya. *O‘zbek jamiyati ijtimoiy jarayonlaridaa yoshlarning ijtimoiy mas’uliyatini rag‘batlantirishda fuqarolik jamiyati institutlarining muhim rol o‘ynashi ushbu ishda tadqiq etilgan. Qiyosiy tadqiqotlar ushbu tashkilotlar yoshlarni jamiyat muammolarida ishtirok etishga qanday undashini, shu bilan faol fuqarolik va barqaror rivojlanishni shakllantirishini ko‘rsatishga yordam beradi.*

Kalit so‘zlar: *fuqarolik jamiyati, yoshlar ishtiroki, ijtimoiy mas’uliyat, global istiqbol, O‘zbekiston, qiyosiy tahlil.*

Мадрахимов Атабек Абдурахимович (преподаватель Ургенчского государственного педагогического института)

РОЛЬ ИНСТИТУТОВ ГРАЖДАНСКОГО ОБЩЕСТВА В ПОВЫШЕНИИ СОЦИАЛЬНОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ МОЛОДЕЖИ

Аннотация. *В данной работе исследована важная роль институтов гражданского общества в поощрении социальной ответственности молодежи в глобальном масштабе, а также в условиях Узбекистана. Сравнительные исследования помогают исследованию показать, как эти организации мотивируют молодежь к участию в проблемах общества, тем самым формируя активное гражданство и устойчивое развитие.*

Ключевые слова: *гражданское общество, вовлеченность молодежи, социальная ответственность, глобальная перспектива, Узбекистан, сравнительный анализ.*

Madrakhimov Atabek Abdurakhimovich (Teacher of the Urgench State Pedagogical Institute)

THE ROLE OF CIVIL SOCIETY INSTITUTES IN INCREASING THE SOCIAL RESPONSIBILITY OF YOUTH

Annotation. *The important part civil society institutions play in encouraging social responsibility among young people in global, Russian, and Uzbek settings is investigated in this paper. Comparative*

studies help the research to show how these organizations inspire young people to participate in society problems, thereby fostering active citizenship and sustainable development.

Keywords: *Civil society, youth engagement, social responsibility, global perspective, Russia, Uzbekistan, comparative analysis.*

Kirish. Yoshlar orasidagi ijtimoiy mas'uliyat faol fuqarolik jamiyati uchun muhim ahamiyatga ega. Globallashgan dunyomizda yoshlar turli ijtimoiy muammolarga duch kelmoqda, bu esa shaxsiy faollik va hamkorlikdagi sa'y-harakatlarni talab qiladi. Ijtimoiy mas'uliyatni anglamoq jamiyatdagi o'z rolini tushunish, umumiy farovonlik yo'lida harakat qilishga tayyorlik va o'z hamda boshqalarning turmush sharoitini yaxshilashga intilish demakdir. Shuningdek, fuqarolik jamiyatlarining yoshlarga ta'siri ta'lim, ko'ngillilik va ijtimoiy loyihalarda ishtirok etish orqali namoyon bo'lishini ta'kidlash lozim. Bu faoliyatlar fuqarolik pozitsiyasini, shuningdek, liderlik va tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi. Fuqarolik jamiyati yoshlarni tarbiyalashda, ijtimoiy mas'uliyatini va jamiyat ehtiyojlariga daxldorligini oshirishda muhim rol o'ynaydi.

Adabiyotlar tahlili. Yoshlarning ijtimoiy mas'uliyatiga tarixiy nazar solsak, ularning fuqarolik jamiyatiga qanday ta'sir ko'rsatganini ko'rishimiz mumkin. Yoshlarning ijtimoiy mas'uliyati ko'plab tadqiqotchilar tomonidan fuqarolik jamiyati va huquqiy normalar doirasida muhokama qilinayotgan muhim mavzudir. Zamonaviy sharoitda yoshlar turli ijtimoiy muammolarga duch kelmoqda va fuqarolik jamiyati institutlari mas'uliyatli xulq-atvorni rivojlantirishda muhim rol o'ynamoqda. Xalqaro, maydonga nazar tashlasak, ushbu institutlar yoshlarning ijtimoiy tashabbuslarini rivojlantirishga qanday yordam berayotganini ko'rish mumkin. Bu, ayniqsa, yoshlar yangi sharoitlarga moslashib, norasmiy boshqaruv va huquq-tartibotning yangi shakllarini yaratadigan migratsiya bilan bog'liq holda yaqqol ko'zga tashlanadi [1]. Markaziy Osiyodagi huquqiy madaniyatlar va ishbilarmonlik muhitini o'rganish shuni ko'rsatadiki, ijtimoiy mas'uliyatning muhim jihati sifatida korrupsiyaga qarshi choralarni joriy etish kerak [2]. Bunday yondashuvlar yoshlarni ijtimoiy hayotga faol jalb etish uchun barqaror platforma yaratishga yordam beradi.

Yoshlarni ijtimoiy masalalarga jalb etish fuqarolik jamiyati qanday tuzilganligi bilan bog'liq. Bu omillar yoshlar faolligiga ham yordam berishi mumkin. Masalan, davlat tuzilmalari fuqarolik ishtiroki muhimligini e'tirof etgan va uni qo'llab-quvvatlagan joylarda yoshlarning ijtimoiy tashabbuslardagi ishtiroki kuchayadi.

Ta'lim yoshlar uchun muhim bo'lib, u bilim va tanqidiy fikrlashni, shuningdek, fuqarolik ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi. Madaniyatlar o'zaro ta'sir qiladigan dunyoda ta'lim muassasalari tajriba almashish va ijtimoiy faollik uchun joylarga aylanmoqda. Masalan, Markaziy Osiyo huquqi jamg'armasi tomonidan amalga oshirilayotgan islohotlar yoshlarning huquqiy ongi va faol fuqaroligiga ta'sir ko'rsatib, ularning jamiyat hayotidagi ishtirokini oshiradi. Shu bilan birga, tarix va o'ziga xoslik zamonaviy muammolarga duch kelayotgan sobiq ittifoq mamlakatlarida ta'lim strategiyalari ko'p madaniyatli va inklyuziv jihatlarni hisobga olishi kerakligini yodda tutish kerak, bu esa ijtimoiy mas'uliyatni oshirish uchun ta'lim dasturlariga yangicha yondashuvlar zarurligini ta'kidlaydi. Shunday qilib, ta'lim yoshlarning ijtimoiy mas'uliyatiga ta'sir qiladi va ularni jamiyat hayotida faol ishtirok etishga tayyorlaydi.

Tahlil va natijalar. Joriy ijtimoiy o'zgarishlarda yoshlarning ijtimoiy mas'uliyatiga tengdoshlarning ta'siri muhim ahamiyatga ega. Yoshlar o'rtasidagi muloqot nafaqat aloqalarni mustahkamlashi, balki umumiy qadriyatlar va jamiyat oldidagi mas'uliyatni tushunishga yordam berishi mumkin. Global kontekstdan olingan misollar shuni ko'rsatadiki, yoshlarning volontyorlik va jamoat loyihalarida ishtirok etish kabi tashabbuslari faol fuqarolik pozitsiyasini shakllantirish uchun joy bo'lib qolmoqda. Tadqiqotlarda, masalan, yoshlarning davlat faoliyatida ishtirok etishi ularning ijtimoiy mas'uliyat hissini va ijtimoiy ishlarda ishtirok etishini oshiradi, deyiladi.

Fuqarolik jamiyati institutlarining global misollari yoshlar o'rtasida ijtimoiy mas'uliyatni yaratishga turlicha yondashishlarini ko'rsatmoqda. Yoshlar o'z qadriyatlari va o'ziga xosligini izlaydi. Ko'p tomonlama yondashuv bu shunchaki variant emas, balki ko'proq tenglik va barqarorlik mavjud bo'lgan yaxshiroq dunyoni yaratish zaruriyatidir. Fuqarolik jamiyati faoliyatining asosiy jihatlari bu yoshlarning ijtimoiy mas'uliyatini shakllantirishda muhim ahamiyatga ega bo'lgan taniqli tashkilotlardir. Amnesty International va Human Rights Watch kabi tashkilotlar yoshlarga jamiyat oldidagi majburiyatlarini tushunishga yordam beradi va ularni inson huquqlarini himoya qilishga qaratilgan harakatlarga jalb qiladi. Masalan, tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, yoshlarning ijtimoiy harakatlardagi faolligi, ularning global ijtimoiy-siyosiy masalalarni anglashni oshiradi. Markaziy Osiyoda ushbu misollardan ilhomlangan yoshlar tashabbuslari xorijiy yondashuvlarni mahalliy voqelikka moslashtiradi, ularni mintaqaning madaniy xususiyatlari bilan birlashtiradi.

Shunday qilib, global tashkilotlar nafaqat faol fuqarolarni o‘qitishga yordam beradi, balki turli mamlakatlardan kelgan yoshlar o‘rtasida tajriba va bilim almashish uchun joy bo‘lib xizmat qiladi.

O‘zbekistonda axloqiy tarbiyaning yangi strategiyasini yanada rivojlantirish va amalga oshirish uchun Prezident Shavkat Mirziyoyev ta’kidlaganidek, yoshlar o‘rtasida ijtimoiy mas’uliyatni tarbiyalashda fuqarolik jamiyatining tayanch roliga asoslanish zarur. Ushbu strategiya, ayniqsa, yoshlar o‘rtasida ma’naviy-ma’rifiy faoliyatni oshirish, ularning jamiyat to‘qimasiga halollik va mas’uliyat bilan munosib hissa qo‘shish uchun yetarli darajada jihozlanganligini ta’minlash uchun mo‘ljallangan.

Inson huquqlari bo‘yicha universal ta’lim axloqiy tarbiya o‘quv dasturida mahalliy an’analar va qadriyatlar bilan uyg‘unlashtirilishi kerak. Ushbu sintez natijasida yoshlar o‘zlarining madaniy o‘ziga xosligini saqlab qolgan holda global qarashlarni qadrlay oladilar. Bundan tashqari, bu ularni global fuqarolik va mahalliy jalb qilish uchun qurollantirib, keng ko‘lamli istiqbolni shakllantiradi. Turli tajriba va amaliyotlar orqali yoshlarga dunyoning turli mintaqalaridagi tengdoshlari bilan muloqot qilish va fikr almashish imkonini beradigan platformalarni yaratish ularning ijtimoiy mas’uliyatini tushunishini kuchaytiradi. Ushbu platformalar fuqarolik jamiyati tashkilotlari tomonidan qo‘llab-quvvatlanishi va keng qamrovli va inklyuziv auditoriyani kafolatlash uchun hukumat tomonidan qo‘llab-quvvatlanishi mumkin.

Ushbu tashabbuslarni yanada samarali qo‘llab-quvvatlash uchun hukumat axloqiy va ma’rifiy tashabbuslarni ilgari surishda a’lo darajada bo‘lgan ta’lim muassasalari va fuqarolik jamiyati tashkilotlarini rag‘batlantirish, siyosiy qo‘llab-quvvatlash va moliyalashtirishni taklif qilishi kerak. Axloqiy tarbiya dasturlarining muntazam baholash mexanizmini amalga oshirish dasturlarni doimiy ravishda moslashtirish uchun ishtirokchilarning fikr-mulohazalaridan foydalanish orqali ularning doimiy dolzarbligi va samaradorligini kafolatlaydi [4]. Bundan tashqari, axloqiy tarbiya va ijtimoiy mas’uliyatning ahamiyati haqida xabardorlikni oshirish bo‘yicha keng ko‘lamli mediakampaniyalarni amalga oshirish yoshlarni jalb qilishning muvaffaqiyatli hikoyalarini yoritishi va axloqiy tarbiyaning shaxs, umuman, jamiyatga foydali ta’sirini ko‘rsatishi mumkin. Ushbu kompleks yondashuv axloqiy jihatdan asoslangan va barqaror, mahalliy hamjamiyatlarga ham, jahon hamjamiyatiga ham ijobiy ta’sir ko‘rsata oladigan avlodni rivojlantirishga yordam beradi.

O‘zaro bog‘liqlikning kuchayishi sharoitida yoshlar, ko‘pincha, turli ijtimoiy va ekologik loyihalarda ishtirok etadilar, bu esa o‘z-o‘zini namoyon qilish va birdamlikning muhim vositalariga aylanadi. Masalan, yaqinda yosh faollar tomonidan tashkil etilgan iqlimga qarshi Yashil makon harakatidagi yoshlarning faolligi ularning barqaror kelajak uchun kurashishga tayyor ekanliklarini ko‘rsatmoqda. Bu shuni ko‘rsatadiki, global mavzular mahalliy hamjamiyatlarga ta’sir qiladi va ularning ehtiyojlariga moslashadi. Tadqiqotda yoshlar harakati va fuqarolik jamiyati o‘rtasidagi o‘zaro ta’sir ushbu tashabbuslarni qanday mustahkamlashi mumkinligi tahlil qilingan. Ammo tahlillar shuni ko‘rsatadiki, yoshlar harakatlarining samarali faoliyatiga to‘sqinlik qilishi mumkin bo‘lgan ko‘plab omillar mavjud, masalan, ijtimoiy va iqtisodiy to‘siqlar, bu esa fuqarolik jamiyati tomonidan chuqur o‘rganish va qo‘llab-quvvatlashni talab qiladi.

Yoshlarning jamoat ishlariga jalb etilishi turli mamlakatlarda juda farq qiladi. Bu turli siyosiy madaniyatlar va fuqarolik jamiyatining holati bilan bog‘liq. Germaniya va Kanada kabi barqaror demokratiyaga ega mamlakatlarda yoshlar tashkilotlari mahalliy muammolarni hal qilish uchun ko‘ngilli loyihalar va tashabbuslarni tashkil etish orqali ijtimoiy mas’uliyatli xulq-atvorni rivojlantirishga yordam beradi.

Xulosa. Tadqiqotlarda fuqarolik jamiyati institutlari yoshlarning ijtimoiy mas’uliyatni rivojlantirishga qanchalik yordam berishi ta’kidlandi. Butun dunyo va o‘zbek misollari natijalari shuni ko‘rsatadiki, bu guruhlar yoshlarning ijtimoiy tadbirlarga jalb etilishiga qanchalik ta’sir qiladi, shuning uchun ularning mahalliy hamjamiyatlariga ijobiy ta’sir ko‘rsatish salohiyatini oshiradi. Tadqiqotga ko‘ra, fuqarolik ishlarida faol ishtirok etayotgan yoshlarda ijtimoiy ong va faol fuqarolik tuyg‘usi yaxshilanadi. Bundan tashqari, fuqarolik jamiyati tashabbuslarining mahalliy sharoitlarga mos kelishi ularning ijtimoiy mas’uliyatni rag‘batlantirishdagi muvaffaqiyatini oshiradi. Shu bilan birga, tadqiqot siyosiy, madaniy va moliyaviy elementlar tomonidan shakllantirilgan turli yosh guruhlar o‘rtasida o‘zgaruvchan darajadagi kirish va ishtirok etish kabi qiyinchiliklarni ham ta’kidlaydi. Ushbu qiyinchiliklar fuqarolik jamiyati tashabbuslarining turli muhitdagi afzalliklarini maksimal darajada oshirish uchun moslashuvchan rejalarni talab qiladi. Ushbu tadqiqot orqali fuqarolik jamiyati institutlari yoshlarning imkoniyatlarini kengaytirishda katta imkoniyatlarga ega bo‘lsa-da, ularning samaradorligi, asosan, kontekstli, inkluziv va yaxshi qo‘llab-quvvatlanadigan loyihalarga bog'liq, degan xulosaga kelindi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

(1). Urinboyev, Rustam (2020). Migration and Hybrid Political Regimes. Navigating the Legal Landscape in Russia. doi: https://core.ac.uk/download/401691156.pdf

(2). N/A (2020) Central Asian Law: Legal Cultures, Governance and Business Environment in Central Asia. A Collection of Papers from Central Asian Guest Researchers Seconded to Lund University. doi: https://core.ac. uk/download/401691207.pdf

(3). Mirziyoyev Sh. Yangi O‘zbekiston taraqqiyot strategiyasi. To‘ldirilgan ikkinchi nashri. T., “O‘zbekiston” nashriyoti, 2022, 255-bet.

(4). Farrell, William B. (2019). Fragmentation, Frustrated Revolt, and Off-Shore Opportunity: A Comparative Examination of Jihadi Mobilization in Central Asia and the South Caucasus. doi: https://core.ac.uk/download/289199504.pdf

(5). Alexandrov, T. (2018). Ethno-cultural associations in Kazakhstan. The Soviet footprint and resources for civil society. doi: https://core.ac.uk/download/162919719.pdf

(6). Lottholz, Philipp. (2022). Post-Liberal Statebuilding in Central Asia. doi: https://core.ac.uk/download/520257426.pdf

Maxsumov Xamza Valixonovich (O‘zbekiston Respublikasi IIV Malaka oshirish instituti tadqiqotchisi; KHMaxsumov@mail.ru)

QADRIYAT TUSHUNCHASINING MOHIYATI VA MAZMUNI

Annotatsiya. *Mazkur maqolada qadriyat tushunchasining mohiyati a mazmuni yoritilgan. Qadriyatlarning mohiyati, mazmuni bilan bog‘liq muammolar tahlili uzoq tadrijiy rivojlanish tarixiga ega. Vatanimiz sivilizatsiyasida qadriyatlar uyg‘unligi o‘ziga xos bir emas, ikki renessansning vujudga kelishiga zamin yaratgan. Bugungi kunda barcha ijtimoiy-iqtisodiy va siyosiy islohotlarga hamohang ravishda oilaviy qadryatlarga ham alohida e’tibor qaratilmoqda.*

Kalit so‘zlar: *qadryat, axloq, me’yor, qoida, oilaviy qadryatlar, qadryatlar falsafasi.*

Махсумов Хамза Валихонович (соискатель института повышения квалификации МВД Республики; Узбекистан; KHMaxsumov@mail.ru)

СУТЬ И СОДЕРЖАНИЕ ПОНЯТИЯ ЦЕННОСТИ

Аннотация. *В данной статье описывается суть и содержание понятия ценности. Анализ проблем, связанных с сущностью и содержанием ценностей, имеет длительную историю постепенного развития. Гармония ценностей в цивилизации нашей страны создала почву не для одного, а для двух ренессансов. Сегодня в рамках всех социально-экономических и политических реформ особое внимание уделяется семейным ценностям.*

Ключевые слова: *ценность, мораль, норма, правило, семейные ценности, философия ценностей.*

Maxsumov Xamza Valixonovich (Scientific candidate at the Institute of the Ministry of Internal Affairs of the Republic of Uzbekistan; KHMaxsumov@mail.ru)

THE ESSENCE OF THE CONCEPT OF VALUES A CONTENT

Annotation. *This article discusses the essence of the concept of values a content. The analysis of problems related to the essence and content of values has a long history of gradual development. The harmony of values in the civilization of our homeland has created the basis for the emergence of not one, but two unique renaissances. Today, in parallel with all socio-economic and political reforms, special attention is paid to family values.*

Keywords: *value, morality, norm, rule, family values, philosophy of values.*

Kirish. Zamonlar o‘tishi, jamiyat rivoji davomida bu boradagi muammolar ko‘payib borgan sari, ularni hal qilishning ahamiyati ham ortib bormoqda. Qadriyatlarning mohiyati, mazmuni bilan bog‘liq muammolar tahlili uzoq tadrijiy rivojlanish tarixiga ega. Insonlar qadim zamonlardanoq o‘zlarini o‘rab turgan olam, undagi narsa, voqea va hodisalar, odamlar o‘rtasidagi munosabatlarga baho berganlar, ularning qadri to‘g‘risida fikr yuritganlar.

Qadriyatlar falsafasi diniy dunyoqarashlar va ularning eng qadimgi shakllarida ham o‘z aksini topgan bo‘lib, muayyan ilohiy qadriyatlarni milliy qadryatlar bilan qorishiq holda ifodalab borgan. O‘zbek xalq og‘zaki ijodi namunalari bo‘lmish Spetamen, Alpomish, To‘maris va Shiroq kabi dostonlarda vatanparvarlik, xalq va yurt ozodligi uchun fidoyilik tasvirlangan bo‘lib, olamning qadri, uning cheksizligi, koinot va odamzod aloqalari, inson umrining ma’nosi, mazmuni, maqsadi hamda botirlik, oqillik, hokisorlik, yaxshilik, vafodorlik, vatanparvarlik kabi qadriyatlarga izoh berilgan.